

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Шамота Олександр Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОДНОСТАТЕВИХ ПАРТНЕРСТВ В УКРАЇНІ:
ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ. 118

Боярчук Михайло Вікторович

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ. 121

Вовчок Руслан Володимирович

ЗАХИСТ ПРАВ ЗАМОВНИКА ТА ВИКОНАВЦЯ У ДОГОВОРАХ ПРО НАДАННЯ
ІТ-ПОСЛУГ. 126

Гнатенко Сергій Сергійович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ
ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ. 129

Гнатюк Дмитро Володимирович

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ. 134

Коваленко Сергій Олегович

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. 138

Новиченко Михайло Юрійович

ЦИФРОВІ ОБ'ЄКТИ ЯК КАТЕГОРІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ОНТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ. 143

Романовський Денис Сергійович

ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА МАЙНОВІ ПРАВА ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ. 145

Стрілець Михайло Ігорович

СПОСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СТОРІН В УМОВАХ ІНТЕРНЕТ-
СЕРЕДОВИЩА: ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР. 148

Тітова Аліна Олексіївна

КОНЦЕПЦІЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МАНІПУЛЯЦІЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В
ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. 150

Шипков Єгор Олексійович

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ. 154

Якушев Станіслав Ігорович

КОМПЕНСАЦІЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА (НА
ПРАКТИЦІ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ). 156

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юрїївна

РОЗПОДІЛ СУДОВИХ ВИТРАТ МІЖ СТОРОНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ США. 160

Андронов Ігор Володимирович

ФОРМУЛЮВАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ ТА ЇХ ОЦІНКА СУДОМ. 163

Волкова Наталія Василівна

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ У ЗАХИСТІ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ ТА
НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ. 165

Бут Ілля Олександрович

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ
ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ. 169

Дрогозюк Крістіна Борисівна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ. 173

Ліопол Інна Михайлівна

АПЕЛЯЦІЙНИЙ ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ У СВІТЛІ
СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОГО СУДУ. 177

СЕКЦІЯ 14.

ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

***Керівник секції:** завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
Заслужений юрист України Голубєва Неллі Юріївна*

***Секретар секції:** аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, методист навчально-методичного відділу ЦООПІАР
Сатановська Олена Валентинівна*

Голубєва Неллі Юріївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України*

РОЗПОДІЛ СУДОВИХ ВИТРАТ МІЖ СТОРОНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ США

У США кожна сторона зазвичай оплачує гонорар власного адвоката, незалежно від того, хто виграв справу, а витрати на правову допомогу не включаються у перерозподіл судових витрат (відповідно до п. 1 ст. 54(d) Federal Rules of Civil Procedure (Федеральних правил цивільного судочинства, далі – FRCP) [1]. Відоме правило, яке має широковживану назву, «American rule» означає, що на іншу сторону судові витрати на адвокатів не можуть бути перекладені, але існують деякі винятки. Сторони самі несуть свої витрати та не можуть розраховувати на перенесення їх на іншу сторону. Це протилежність так званому «loser pays» підходу. Принцип континентального права, до якого належить і Україна, на противагу називають English rule (Англійське правило). Він полягає в тому, що сторона, яка програла, відшкодовує значну частину судових витрат, включно з lawyer's fees, понесених стороною, яка виграла.

«American rule» виправдовується як правило тим, що воно дозволяє надмірного фінансового ризику. Але у реальності це правило вигідніше тому, хто має більше ресурсів, оскільки він може затягувати процес, примушувати опонента до виснажливого судового розгляду як інструмент тиску. Крім того воно може стимулювати «слабкі» або спекулятивні позови, оскільки позивач не боїться автоматично сплатити чужі витрати у разі програшу.

American Rule стосується гонорарів адвокатів. Але інші судові витрати (court fees, filing fees, витрати на експертів, витрати на свідків, окремі процесуальні ви-

трати) можуть перерозподілятися (fee-shifting), їх перелік міститься, наприклад, у розділі 28 Зводу законів США (далі – U. S. Code), § 1920.

Заява до секретаря суду (саме він вирішує питання витрат) про повернення судових витрат подається протягом 14 днів після того, як суд винесе остаточне рішення у справі, та має містити: 1) перелік усіх витрат; 2) підтвердження витрат, включаючи копії квитанцій, повернених чеків, рахунків та судових наказів, які слід додати як додатки; 3) декларацію сторони, що виграла справу, яка підтверджує, що пункти, заявлені як витрати, є правильними, витрати були обов'язково понесені у справі, а послуги, за які було стягнуто плату, були фактично та обов'язково надані. Сторона, яка програла справу, може подати заперечення у письмовій формі, а сторона, яка виграла справу, може подати відповідь на заперечення. Цікаво, що якщо суд задовольнить заяву сторони, що виграла справу, протягом 7 днів після видання судом рахунка судових витрат сторона, що програла справу, може подати та вручити «Клопотання про перерахування судових витрат», доводячи, що вона не може дозволити собі оплатити судові витрати; не погоджується з сумою конкретного пункту, зазначеного у рахунку судових витрат; вважає, що її справа зачіпає важливе правове питання і що стягнення судових витрат може перешкодити іншим особам подавати аналогічні справи в майбутньому [2]. Тобто вже після розгляду основної справи відбувається декілька етапів розгляду питання стягнення судових витрат: 1) клопотання сторони, яка виграла; 2) заперечення сторони, яка програла; 3) відповідь на заперечення; 4) погодження та видача судом рахунка судових витрат; 5) клопотання проти вже винесеного судом рахунку.

American rule використовується за умовчанням. Винятками із American rule є випадки прямо зазначені на федеральному рівні чи рівні штатів, які дозволяють переможцю судового спору стягнути гонорари адвокатів (attorney's fees): у справах про дискримінацію; у трудових спорах; у справах про захист споживачів; у деяких екологічних позовах; у справах про порушення авторських прав тощо, а також у випадках, коли в самому договорі сторонами передбачено, що «у разі спору одна сторона відшкодовує attorney's fees іншій» (зустрічається у комерційних договорах, договорах кредиту, оренди, франчайзингу тощо).

Відповідно до п. (2) ст. 54(d) FRCP «вимога про відшкодування гонорару адвоката та пов'язаних з ним витрат має бути подана у порядку клопотання, якщо тільки матеріальне право не вимагає, щоб ці витрати були доведені в суді як елемент відшкодування збитків... подане не пізніше ніж через 14 днів після ухвалення рішення...». У правилах 54(c) та 54(d) FRCP визначено процедури розгляду таких запитів [1]. Наприклад, розділ 42 U. S. Code, § 1988(b), надає право стороні, що виграла справу, отримати відшкодування своїх адвокатських гонорарів у справах про цивільні права, порушених відповідно до розділу 42 U. S. Code, § 1983. Суд на свій розсуд може присудити стороні, яка виграла, розумну плату за послуги адвоката як частину судових витрат [3]. Сторона, що подає клопотання, повинна описати остаточне рішення у справі; вказати на закон, правило або

іншу причину, з якої вона має право на відшкодування адвокатських гонорарів; вказати запитувану суму (або справедливую оцінку запитуваної суми). За рішенням суду, вона має розкрити умови будь-якої угоди між клієнтом та адвокатом щодо гонорару адвоката [2].

Виятками із *American rule* є також § 1927 розділу 28 U. S. Code, який передбачає, що будь-який адвокат або інша особа, допущена до ведення справ в будь-якому суді Сполучених Штатів або будь-якої їх території, яка необґрунтовано і зловмисно затягує судові розгляди у якій-небудь справі, може бути зобов'язана судом особисто нести зайво понесені витрати, витрати та гонорари адвокатів, розумно обумовлені такою поведінкою [3], тобто як покарання за процесуальну поведінку сторони, яка зловживає.

У патентних спорах також діє «*American rule*», але згідно спеціальної норми розділу 35 U. S. Code § 285 (з 1946 року), суд може присудити витрати адвоката у «*exceptional cases*», але не автоматично, а тільки, якщо справа була винятковою за своєю природою, а не «як покарання за порушення у частині патентних прав». Це виключення обумовлено тим, що такі справи часто технічно складні, надзвичайно дорогі, використовуються як зброя проти конкурентів.

Наприклад, після рішення Верховного суду США у справі *Octane Fitness, LLC* проти *ICON Health & Fitness, Inc.* (2014) стандарт став гнучкішим, а «винятковий» означає рідкісний, незвичайний випадок, а не лише випадки, що стосуються недобросовісності або об'єктивної безпідставності. *Octane Fitness* отримала приблизно 1,6 мільйона доларів компенсації судових витрат [4]. Це рішення показує, що патентне право США відходить від формальної нейтральності та дедалі більше використовує *fee-shifting* (перерозподіл судових витрат) як механізм стримування патентного тролінгу та безпідставних позовів.

У справі *Highmark Inc.* проти *Allcare Health Management System, Inc.* (2014) Верховний суд уточнив, що рішення про присудження витрат у «*exceptional case*» має значною мірою базуватися на дискреції суду першої інстанції, а апеляційний перегляд має бути обмеженим [5]. Це дійсно важливе рішення, адже суди нижчих інстанцій отримали широкий простір для оцінки поведінки сторін, а *fee-shifting* у патентних справах став не механічною санкцією, а інструментом суддівського контролю над зловживаннями.

У справі *Fogerty v. Fantasy, Inc.*, 510 U. S. 517 (1994) [6] привертає увагу як суд суворо обстоює своє дискреційне право на свій розсуд вирішувати чи взагалі стягувати витрати зі сторони, що програла, та їх розмір.

У Каліфорнії, згідно ст. 1780 *Civil Code* (Цивільного кодексу), «суд присуджує судові витрати та гонорари адвокатів позивачу, який виграв справу відповідно до цього розділу. Розумні гонорари адвокатів можуть бути присуджені відповідачеві, який виграв справу, якщо суд встановить, що дії позивача в рамках позову були несумлінними» [7].

Fee-shifting часто використовується як інструмент протидії зловживанням, наприклад у так званих процесах *SLAPP* (*Strategic lawsuit against public*

participation). Наведені приклади не є вичерпним переліком виключень із American rule, при цьому треба враховувати, що простір для суддівської дискреції і непередбачуваності залишається доволі суттєвим в цих випадках, оскільки автоматичного перерозподілу судових витрат не відбувається.

Список використаних джерел:

1. Federal Rules of Civil Procedure. URL: <https://www.federalrulesofcivilprocedure.org/frcp/>
2. Post-Judgment Guide: The Potential Costs of Losing Your Case in Federal Court. URL: <https://publiccounsel.org/wp-content/uploads/2024/01/Guide-The-Potential-Costs-of-Losing-Your-Case-in-Federal-Court-2023.pdf>
3. U. S. Code. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text>
4. Octane Fitness, LLC v. ICON Health & Fitness, Inc., 572 US 545 (2014). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/572/545/>
5. Opinion recap: Justices want Federal Circuit out of loop on fee disputes in patent cases. URL: <https://www.scotusblog.com/2014/04/opinion-recap-justices-want-federal-circuit-out-of-loop-on-fee-disputes-in-patent-cases/>
6. Fogerty v. Fantasy, Inc., 510 U. S. 517 (1994). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/510/517/>
7. Civil Code. URL: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?division=3.&chapter=4.&part=4.&lawCode=CIV&title=1.5

Ключові слова: цивільний процес, судові витрати, перерозподіл судових витрат, гонорар адвоката.

Key words: civil Procedure, legal costs, fee-shifting, attorney's fee.

Андронов Ігор Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
доктор юридичних наук, професор*

ФОРМУЛЮВАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ ТА ЇХ ОЦІНКА СУДОМ

Грамотне формулювання позовних вимог під час написання позовної заяви є показником фахового рівня адвоката та однією з важливих умов позитивного результату розгляду та вирішення справи судом. Воно передбачає не лише обрання ефективного способу захисту права, а й правильне викладення позовних вимог в тексті позовної заяви з дотриманням правильної стилістики, коректним використанням спеціальної термінології та змістовним наповненням тексту необхідною інформацією.

Однак у зв'язку з практичною неможливістю досягти ідеалу в будь-якій сфері людської діяльності, зокрема, й у юридичній професії, наявністю відмінностей